

Humay Hüseynova

HEKAYƏLƏR

NIŞAN ÜZÜYÜ

Kisənin dibində qalmış bir-iki ovuc una kartof qatıb, çörək bişirdiyi üç gün olmuşdu. -Sabah külfət nə yeyəcək,- deyə, qara-qara düşünür, işin içindən çıxa bilmirdi. Səhərin açılmağına az qalmış yatağın içində vurnuxmaqdan yorulub, yuxuya getmişdi.

Sərçə balaları kimi ağızlarını açıb yatağın yanını kəsdirən üç uşaq paltarını didişdirəndə oyandı. Gözlərini açar-açmaz qanı qaraldı. Ağır-ağır durub əynini geyindi, üzünü yudu. Sonra süfrəni qurdu. Belə çətin anlarda qayınatası həmişə "Allah kərimdir", "O var, rəhmi də var" deyirdi. Bu sözlərin nəsə sirli gücümü vardı, yoxsa təsəlli üçün deyirdimi, bunu bilmirdi. Uşaqlar eşitməsin deyə, pıçiltı ilə bu sözləri deyib süfrəni qurmağa başladı. Çay gətirdi. Dünəndən qalmış quru çörək tikələrinin üstünə şor çəkib, hər uşağa bir tikə verdi. Özü yavan çay içə-içə düşüncələrə daldı.

Evdə satılası bir xalça, bir də nişan üzüyü vardı. Xalça cehizliyindən qalan tək yadigar, nişan üzüyü isə xoşbəxt olduğu günlərin xatirəsi idi. Qərar vermək çox çətin idi. Sonda üzüyü satmağı seçdi. Köhnə xalça kimə lazım idi?

Barmağına taxmağa belə qiymadığı üzüyü dəsmala büküb üstünü toz basmış, içi bomboş sandığın dibində gizlətməmişdi. Yaylığının ucu ilə gözündən axan iri damlaları silə-silə sandığın qapağını qaldırdı. Atası evindən çıxanda sandığın qapağı bağlamırdı. Nələr yox idi içində?! Ürəyinin başı göynəyə-göynəyə bir ah çəkib, üzüyü bükdüyü dəsmalı çıxardı. Ehmalhıca, sanki dəsmalı tumarlayaraq açdı, üzüyü çıxardı. Son dəfə barmağına taxıb baxdı, ağladı, ağladı... Üzüyün əldən çıxmasını ağlayırdı? Yoxsa on doqquz yaşında ayaq basdığı bu evin uğursuzluğunamı ağlayırdı?

Uşaqlar gəlib görər deyə, ürəkdolusu ağlaya da bilmirdi. Tələsik üz-gözünü silib, otaqdan çıxdı. Artırmada oturub siqaret tüstüsündə oturan ərinə yaxınlaşdı. Heç nə demədən üzüyü ərinin ovcuna qoyduqdan sonra göz-gözə gəlməmək üçün tez otağa qayıtdı. Ovcunun içindəki şeyin üzük olduğunu kəsdirmək onun bir neçə dəqiqəsini aldı. İllər öncə bu üzüyü ala bilmək üçün nələr etdiyini, üzüyü arvadının barmağına taxanda "nə olur-olsun heç vaxt barmağından çıxarma" deyə möhkəm-möhkəm tapşırığını, "ölsəm də çıxarmaram" deyən arvadının sevincli səsinə xatırladı. Üzüyü cibinə atdı.

Boş siqaret qutusunu əlində əzib həyəətə düşdü.

Həyəət qapısını çırpıb getdiyi vaxtdan üç, ya dörd saat keçmişdi ki, əri bir kisə un və

bir kisə ərzaqla qayıtdı. Əlindəkiləri mətbəxə qoyub, yenidən çıxıb getdi. Gedərkən oğrun-oğrun arvadının pəncərəsinə baxdı. Arvadı isə bu davranışı gözlədiyindən tez pərdənin arxasına çəkildi. Bundan sonrakı ömürləri beləcə keçəcəkdi. Bir-birinə baxmağa üzləri olmayan ömür-gün yoldaşları kimi...

İyirmi il keçdi. Bir vaxtlar anasının əlinə baxan uşaqlar indi analarına baxırdılar. Hərəsi bir universitet bitirmiş, iş-güc sahibi olmuşdular. Bir vaxtlar boş qalan sandığı indi uşaqlarının diplomları doldururdu. Bir vaxtlar uşaqlarının üzünə baxmağa utanan ana indi başıuca gəzirdi.

Belə günlərin birində böyük oğlu böyük şəhərdən əlində kiçik bir qutu ilə gəldi. Uzun müddətdir oğlunu görməyən ana ürəyi dağa döndü. Sevindi, kövrəldi, fərəhləndi.

Axşam hamı öz yerinə çəkiləndən sonra oğul utana-utana anasının yanına gəlib dedi:

-Ana, sənə kiçik hədiyyəm var. Bəlkə sən üçün artıq əhəmiyyətsiz bir şeydir, amma iyirmi il əvvəl şahid olduğum o səhnə mənə rahatlıq vermirdi. Axır ki bunu geri aldım.

Bunu deyib əlindəki qutunu anasına uzatdı.

Heç nə anlamayan ana qutunu götürüb açdı. İçində nişan üzüyünü görəndə bədənindən bir gizilti keçdi, özündən ixtiyarsız gözündən süzülən yaşlar üzünü yandırmağa başlayanda ayıldı. Nə deyəcəyini bilmədən maddım-maddım oğluna baxdı. Nəhayət dilləndi:

-Axı sən... Sən hardan bilirsən? O vaxt cəmi beş yaşın vardı...

Sözünün dalını gətirə bilmədi.

Oğlu cavab verdi:

-Boş sandığın başında ağladığımı da, o üzüyə görə illərlə atamdan gözlərini qaçırdığımı da bilirəm, ana. Hələ onda özümə söz vermişdim ki, o üzüyü qaytaracağam.

Bunu deyib, anasını öpdü. Dönüb otağına getdi.

Ovcunda üzüyü bərk-bərk sıxmış ana nə qədər beləcə oturdu, nə qədər səssiz göz yaşları tökdü. İyirmi il sonra nişan üzüyü geri qayıtmışdı...

DİLƏNCİ

Yayın ortaları idi. Eyvanda süfrə sərib oturmuşduq. Nənəmin bişirdiyi çığırtmanı yeyib, çay gözləyirdik. Nənəm altına qab-qazan yığıdığı, üstündə neft plitəsində yemək bişirdiyi, qab-qacaq yuduğu stolun üstündə qabları yumağa başladı. Nənəmin bir xasiyyəti vardı: yeməyini yeyib qurtaran kimi boşqabı qabağından götürürdü. Elə bil ki, tikələrini sayırdı, son tikəni ağzına qoyub udanacan boşqab artıq yuyulmuş olurdu.

Anam çay gətirdi. Yeməkdən sonra çay içməyi babam çox sevirdi. Ay gəlin, bir çay ver, ağzımı yusun - deyirdi. Çayı həmişə "lumulü konfet"lə içərdi. Özü də yarım konfetlə. Qəndqabında mütləq yarısı yeyilmiş konfetlər olardı. Amma konfeti heç vaxt dişilə kəsməzdi. Əllə toxunmadan, kağızlı halda ortadan bölər, yarisini bizə uzadıb deyərdi: bax, ağzım dəyməyib haa... Ya da "kim istəyir götürsün" deyib, qəndqabına qoyardı. Bu bizə - beş, altı yaşlı uşaqlara qəribə gələrdi. - Ay baba, bir balaca konfet nə olan şeydi ki, onun da yarisilə içirsən? - Paydan artıq yemək olmaz, mən payımı bilirəm - deyirdi.

Babamdan çəkinsək də, onu çox sevirdik, çay içəndə, yemək yeyəndə, ümumiyyətlə, nəşə iş görəndə diqqətlə onu izləyər, gözüümüzü ondan çəkməzdik.

Babamla şirin-şirin danışib güləndə darvaza döyüldü. Döyənənin yad olduğunu hamımız anladıq. Qohumlar, qonşular belə inamsız qapı döymürlər, hamı ərklə döyür. Bu nəşə başqa cür döymək idi. Babam qardaşıma dedi: dur aç qapını, xeyir olsun İnşallah.

Qardaşım yüyürüb qapını açdı. Gələn dilənçi idi. Bizim tərəflərdə dilənçi nadir hallarda görünürdü. Ortayaşlı bir qadın həyəətə daxil oldu, üzünə baxan kimi ac, yorğun olduğu bilinirdi. Belindəki yükünü həyətin ortasına atıb, salaməleyküm - dedi.

Babam ayağa qalxdı, qadının salammını alıb başı ilə anama, nənəmə işarə elədi ki,

qadınla məşğul olsunlar. Anam hər zaman yaşmaqda olduğu üçün babama cavab vermədi, başını təsdiq mənasında aşağı-yuxarı hərəkət etdirib nənəmə baxdı. Son qərarı qayınanası verəcəkdi. Nənəmin narazı olduğu üzündən bilinirdi. - Qonaq Allah qonağıdır, bəri gəl ay bacı, deyib, anama üzünü tutdu: ay qız, çaydan - çörəkdən gətir. Anam bir stəkan çay süzdü, dalınca qalan çığırtmanı qızdırıb, qonağın qabağına qoydu. Qadın, deyəsən, çox ac idi, əvvəl yeməyi yedi, boşqabı tərtəmiz sıyırdı, üstündən çayı içdi. Sonra özünə gəlib, həyəətə göz gəzdirməyə başladı. Həyətdə nənəmin min bir əziyyətlə böyütdüyü ətli toyuqlar özlərini burcudə-burcudə gəzir, eyvanın altında fırlanırdılar, nənəm əlinə düşəni onlara verirdi. Dilənçi qadın toyuqlara baxdı, üzünü nənəmə tutub dedi: - bu toyuqlardan birini tut ver mənə, gedim. Nənəm diksindi, elə bil balasını əlindən alırdılar. Bilmədi nə desin. Könülsüz-könülsüz bizə dedi ki, durun, toyuqlardan birini tutun. Biz toyuqlarla qaçdı-tutdu oynayan zaman babam dilənçiyə pul verdi, anama tapşırırdı ki, qadının çantasına evdə olan ayın-oyundan qoysun. Biz toyuqların arxasında bir neçə dəqiqə qaçsaq da, tuta bilmirdik. Nənəm əlinə fürsət düşmüş kimi dedi: - qismətin deyil, deyəsən, ay bacı, dur get.

Dilənçi ağzını açmadan durub getdi. Beş dəqiqə keçməmişdi ki, qonşunun həyətidən toyuq-cücə səsləri gəldi. Hamımız arladıq nə olduğunu. Kənddə heç kimin sevmədiyi qadın dilənçiyə toyuq verilmişdi.

Babam nənəmə dedi ki, bu heç yaxşı olmadı, gərək verəydin. Dilənçinin ahı pis tutur adamı.

Bu sözləri nənəm qulaqardına vurdu.

Axşam tərəfi idi. Mal-qara çöldən qayıdırdı. Bir də gördük ki, göyün üzü qara buludlarla doludur. Yayın ortasında bu nə yağışdı - nənəm, deyəsən, öz-özünə danışdı. Babam az qala pıçiltı ilə dedi: hələ bu harasıdı? Söz babamın ağzından çıxıb qurtarmamış leysan başladı. Allahın bizə qəzəbləndiyi açıq-aşkar idi, leysan elə möhkəm yağdı ki, damclar az qala adama batırdı. Leysandan sonra nənəmin bostanından əsər qalmadı. Göyertilər, tərəvəzlər yerə yapışmışdı. Toyuq-cücə pilləkənin altına doluşmuşdu.

Babam çox fikirli idi, sanki yenə nəşə olacağını gözləyirdi. Amma heç nə olmadı.

Artıq yatmaq vaxtı idi. Hamı yerinə çəkildi. Gecənin bir vaxtı oyananda anamın gəlinlik şkafindakı qablar hamısı çilik-çilik olub üstümüzə tökülmüşdü. Biz yuxulu-yuxulu nə olduğunu kəsdirə bilmirdik. Atam bir tərəfdən bizi sakitləşdirir, bir tərəfdən nə olduğunu anlamağa çalışırdı. Bu vaxt babam gecə paltarında qapını açıb içəri girdi, qorxmayın, zəlzələdi, - dedi. Çölə çıxın.

Biz hamımız eyvana çıxdıq. Gündüz dilənçinin oturduğu eyvana. Babam pıçiltı ilə təkrarlayırdı: Allah var, rəhmi də var, Allah var, rəhmi də var. Dəfələrlə bunu deyib, mənasını anlamadığım dualar oxuyurdu. Bacım, qardaşım və mən isə babamın öyrətdiyi kimi salavat çevirib, "amin" deyirdik.

Bu bir neçə dəqiqəlik zəlzələ bizə əsr kimi uzun gəlmişdi. Zəlzələ dayanan kimi biz ağlamağa başladıq. Babam bizi qucaqlayıb, sakitləşdirib, yatağa apardı. - Bu olmalı idi, bala, O kişi ah götürməz - deyib, üzümüzdən öpüb getdi.

Zəlzələnin dağıtdığı həyəət-bacamı qaydasına salmaq bir neçə gün çəkdi. O gecə nə baş verdiyini fikirləşəndə yadıma düşdü ki, nənəm həmin vaxt ağzını da açmadı. Nə onda, nə də ondan sonra bu haqda heç nə demədi.

Biz özümüzlə gələndən sonra babam bizi başına yığıb dedi: - Bir toyuğun başımıza nə gətirdiyini gördünüzmü? Bu sizə ibrət olsun. Allahın sizə verdiyi ruzini Allahın dilənçisinə verməkdən çəkinməyin.

Deyəsən, nənəm də bu sözləri eşitdi.

O hadisənin üstündən illər keçib, dəfələrlə zəlzələ olub, amma o gecəki kimi uzun və vahiməli zəlzələ bir də heç vaxt görmədim...